

LITERATURA

MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland – a checklist. – W: Z. MIREK (red.) Biodiversity of Poland **1**, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. – Wiad. Bot. **22**(3): 145–155.

ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

KRZYSZTOF OKLEJEWICZ i MATEUSZ WOLANIN, *Zakład Botaniki, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Cegielniana 12, PL-35-959 Rzeszów, Polska; e-mail: koklej@univ.rzeszow.pl*

Przyjęto do druku: 16.07.2007 r.

Nowe stanowiska *Lathyrus laevigatus* (Fabaceae) na Wyżynie Częstochowskiej

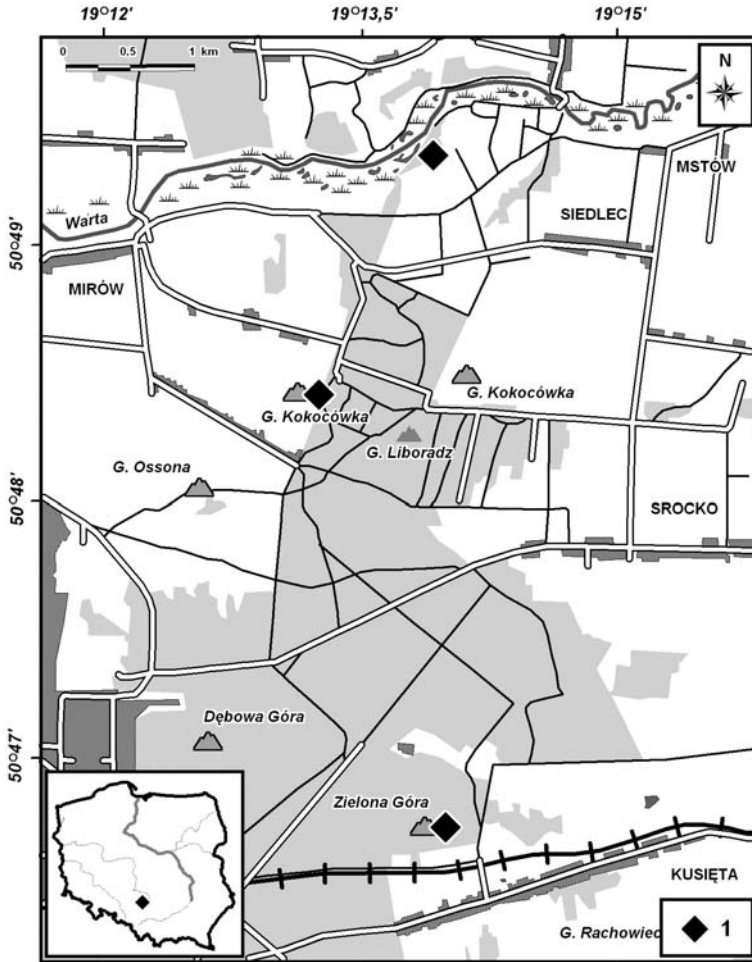
Lathyrus laevigatus (Waldst. & Kit.) Gren. (groszek wschodniokarpacki) jest gatunkiem ogólnogórskim, reprezentującym we florze Polski podelement środkowoeuropejski o typie zasięgowym wschodnioalpijsko-karpacko-bałkańskim (ZAJĄC & ZAJĄC 1997). Przez Polskę przebiega zachodnia granica jego ogólnego zasięgu (PIĘKOŚ-MIRKOWA & MIREK 2003).

Groszek wschodniokarpacki jest objęty ochroną ścisłą. Na regionalnych „czerwonych listach” roślin naczyniowych został umieszczony pośród taksonów rzadkich (BRÓŻ 1990), narażonych na wyginięcie (KUCHARCZYK & WÓJCIAK 1995) oraz krytycznie zagrożonych (GŁOWACKI i in. 2003).

Trzy nowe oraz najbardziej na zachód wysunięte stanowiska tego gatunku zostały odnalezione na Wyżynie Częstochowskiej (Ryc. 1).

Pierwsze stanowisko znajduje się w rezerwacie przyrody „Zielona Góra” w miejscowości Kusięta w gminie Olsztyn (kwadrat ATPOL: **DE 84**; współrzędne stanowiska: 50°46'38"N, 19°14'10"E; 315 m n.p.m.). *Lathyrus laevigatus* (1 okaz kwitnący) został tutaj po raz pierwszy zaobserwowany przez dr Barbarę Fojcik (Katedra Botaniki Systematycznej, Uniwersytet Śląski) w maju 1989 r. (inf. ustna). Jego występowanie w rezerwacie potwierdzono w czerwcu 2006 r. Na północno-wschodnim stoku wapiennego wzgórza stwierdzono 15 pędów generatywnych i 26 płonnych, które rosły na powierzchni ok. 300 m². Gatunek ten wystąpił w płacie nawiązującym do żyznej buczyny *Galio odorati-Fagetum* (dawniej *Melico-Fagetum*), w miejscu silnie prześwietlonym (z dużą luką w drzewostanie).

Drugie stanowisko jest zlokalizowane w projektowanym rezerwacie przyrody „Gąszczyk” (HEREŻNIAK 2002), na północno-zachodnim stoku góry Grodzisko, na granicy gmin Częstochowa oraz Mstów (kwadrat ATPOL: **DE 84**; współrzędne stanowiska: 50°49'30"N, 19°13'59"E; 238 m). Po raz pierwszy *Lathyrus laevigatus* został tutaj stwierdzony na

Ryc. 1. Lokalizacja trzech nowych stanowisk *Lathyrus laevigatus* (Waldst. & Kit.) Gren. na Wyżynie Częstochowskiej. 1 – nowe stanowisko

Fig. 1. Locality of three new stations of *Lathyrus laevigatus* (Waldst. & Kit.) Gren. in the Częstochowska Upland. 1 – new locality

przełomie maja i czerwca 2003 r. przez Huberta Wendę (det. prof. M. Ławrynowicz, Uniwersytet Łódzki). W czerwcu 2006 r. populacja groszku wschodniokarpackiego liczyła 7 pędów kwitnących i 53 pędy wegetatywne, zajmując powierzchnię ok. 300 m². Omawiany gatunek rośnie tutaj u podnóża wapiennej skarpy w płacie grądu subkontynentalnego (podzespół *Tilio cordatae-Carpinetum betuli typicum*).

Trzecie, najliczniejsze stanowisko, odkryte w czerwcu 2005 r., położone jest na północno-wschodnim zboczu Góry Kokocówka, na południe od przysiółka Mirów-Hektary, w granicach gminy Częstochowa (kwadrat ATPOL: **DE 84**; współrzędne stanowiska: 50°48'30"N, 19°13'09"E; 294 m n.p.m.). W czerwcu 2006 r. odszukano tutaj 73 okazy kwitnące oraz 23 okazy wegetatywne. *Lathyrus laevigatus* rośnie tu w lesie prywatnym,

Tabela 1 (Table 1). Zbiorowiska z udziałem (Communities with) *Lathyrus laevigatus* (Waldst. & Kit.) Gren.

Numer zdjęcia – Number of relevé	1	2	3
Miejsce – Location	Kokocówka	Gąszczyk	Zielona Góra
Data – Date	21.06.2005	02.06.2006	02.06.2006
Ekspozycja – Exposition	NE	NW	NE
Nachylenie w stopniach – Inclination [°]	15	32	20
Wysokość w m n.p.m – Altitude in m a.s.l.	294	238	315
Zwarcie warstwy drzew w % – Density of tree layer in %	80	80	20
Zwarcie warstwy krzewów w % – Density of shrub layer in %	30	30	10
Pokrycie warstwy zielnej w % – Cover of herb layer in %	90	95	100
Pokrycie warstwy mszystej w % – Cover of moss layer in %	-	1	1
Powierzchnia zdjęcia w m ² – Surface of relevé in m ²	200	200	300
Liczba gatunków w zdjęciu – Number of species in relevé	39	45	41
ChAss: <i>Tilio cordatae-Carpinetum betulí</i> et ChAll: <i>Carpinion betuli</i>			
<i>Carpinus betulus</i> a	2.2	3.3	1.2
<i>Carpinus betulus</i> b/c	1.2/+	2.2	2.1/+
<i>Tilia cordata</i> a	3.3	.	.
<i>Tilia cordata</i> b/c	1.2	1.1/+	.
<i>Euonymus verrucosa</i> * b/c	1.1/+	2.1	r
<i>Cerasus avium</i> b	.	+	.
<i>Cruciata glabra</i> *	.	+	+
<i>Galium schultesii</i> *	+2	.	.
ChAss: <i>Galio odorati-Fagetum</i>* et ChAll: <i>Fagion sylvaticae</i>			
<i>Fagus sylvatica</i> a	.	3.3	2.2
<i>Fagus sylvatica</i> b/c	.	+/+	1.1
<i>Melica uniflora</i> *	.	.	2.3
ChO: <i>Fagetalia sylvaticae</i>			
<i>Galeobdolon luteum</i>	2.1	1.1	+
<i>Mercurialis perennis</i>	3.3	+	+
<i>Polygonatum multiflorum</i>	+	+	2.2
<i>Lilium martagon</i>	1.1	+	+
<i>Lathyrus vernus</i>	+	+	+
<i>Viola reichenbachiana</i>	+	+	+
<i>Asarum europaeum</i>	.	2.3	+2
<i>Pulmonaria obscura</i>	1.2	1.2	.
<i>Phyteuma spicatum</i>	.	2.1	+
<i>Milium effusum</i>	.	.	2.3
<i>Galium odoratum</i>	.	.	1.2
<i>Paris quadrifolia</i>	.	.	+
ChCl: <i>Quercu-Fagetea</i>			
<i>Corylus avellana</i> b/c	3.3/+	2.2	+
<i>Acer platanoides</i> b	.	1.1	2.1
<i>Acer platanoides</i> c	.	+	3.1
<i>Acer pseudoplatanus</i> b	.	1.1	1.1
<i>Lonicera xylosteum</i> b	2.2	+	.
<i>Aegopodium podagraria</i>	2.3	1.1	5.5

Tabela 1. Kontynuacja – Table 1. Continued

Numer zdjęcia – Number of relevé		1	2	3
<i>Hepatica nobilis</i>		2.2	2.2	1.2
<i>Anemone nemorosa</i>		2.3	2.3	+
<i>Melica nutans</i>		2.3	1.2	+2
<i>Carex digitata</i>		+2	+2	+2
<i>Poa nemoralis</i>		.	+2	.
<i>Campanula trachelium</i>		+	.	.
Gatunki towarzyszące – Accompanying species				
<i>Quercus robur</i>	a	1.1	.	1.1
<i>Quercus robur</i>	b/c	+/+	.	.
<i>Quercus petraea</i>	a/c	2.2/+	1.2/+	.
<i>Viburnum opulus</i>	b	1.1	+	.
<i>Sorbus aucuparia</i>	b	.	+	.
<i>Sorbus aucuparia</i>	c	.	.	+
<i>Convallaria majalis</i>		4.4	3.3	1.2
<i>Lathyrus laevigatus</i>		2.1	1.1	1.1
<i>Hedera helix</i>		+	4.4	+
<i>Maianthemum bifolium</i>		1.2	+	+
<i>Heracleum sphondylium</i>		+	r	+
<i>Bupleurum longifolium</i>		1.1	1.1	.
<i>Hieracium murorum</i>		.	1.2	+
<i>Melampyrum nemorosum</i>		+	r	.
<i>Frangula alnus</i>		+	r	.
<i>Melittis melissophyllum</i>		r	.	r

Sporadyczne (Sporadic): **Gatunki towarzyszące (Accompanying species):** *Aruncus sylvestris* 2(1.2), *Brachythecium velutinum* 3d(+), *Campanula persicifolia* 2(r), *Cornus sanguinea* 1b, *Crataegus monogyna* 1b(1.1), *Eurhynchium pulchellum* 2d(+2), *Geum urbanum* 1(+), *Hieracium sabaudum* 2(+), *Hypnum cupressiforme* 3d(+), *Lathyrus niger* 2(+), *Mycelis muralis* 3(+), *Oxalis acetosella* 3(+), *Plagiothecium denticulatum* 3d(+), *Polytrichum formosum* 2d(1.2), *Prunus spinosa* 1b, *Pyrus communis* 2b, *Rhamnus cathartica* 1b, *Rhynchosstegium murale* 3d(+), *Rubus caesius* 1(+), *Taraxacum officinale* 3(r), *Vaccinium myrtillus* 2(+2), *Veronica chamaedrys* 3(+), *Vincetoxicum hirundinaria* 1(+2), *Viola hirta* 1(r).

porastającym wzgórze zbudowane z górnourajskich wapieni skalistych. Większą część tutejszej populacji stwierdzono w płacie grądu z *Melittis melissophyllum* (podzespół *Tilio cordatae-Carpinetum betuli melittetosum*), kilkanaście okazów rosło w zaroślach leszczykowych na skraju lasu.

Szczegółowy skład florystyczny zbiorowisk z udziałem groszku wschodniokarpackiego przedstawiono w tabeli 1.

Omawiane stanowiska są jedynymi (jak dotąd) miejscami występowania *Lathyrus laevigatus* na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej. Stanowiska zlokalizowane w rezerwacie Zielona Góra oraz w projektowanym rezerwacie przyrody Gąszczyk nie są zagrożone, natomiast stałego monitoringu wymaga stanowisko na Górze Kokocówka, gdzie w 2006 r. przez płat grądu z udziałem groszku wschodniokarpackiego przeprowadzono drogę leśną.

Dokumentacja zielnikowa została złożona w Herbarium Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (KTU) oraz w Herbarium Uniwersytetu Łódzkiego w Łodzi (LOD).

Podziękowania. Serdecznie dziękujemy Pani dr Barbarze Fojcik za udzielenie informacji o obserwacji *Lathyrus laevigatus* w rezerwacie Zielona Góra, Panu dr Adamowi Steblowi za oznaczenie mszaków oraz Pani mgr Dorocie Serwecińskiej za wykonanie rycin.

Summary. New localities of *Lathyrus laevigatus* (Fabaceae) in the Cześćochowska Upland. In 2003–2006 three new localities of *Lathyrus laevigatus* (Waldst. & Kit.) Gren. were found in the Cześćochowska Upland. This plant was observed in patches of the *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* and the *Galio odorati-Fagetum* associations. The stations are situated in following places: the “Zielona Góra” reserve near Olsztyn (50°46'38"N, 19°14'10"E; 315 m a.s.l., DE 84 square of the ATPOL grid); the “Gąszcz” proposed reserve near Cześćochowa (50°49'30"N, 19°13'59"E; 238 m a.s.l., DE 84 square of the ATPOL grid) and the private forest on the Kokocówka hill, the north-east of Mirów-Ossona village near Cześćochowa (50°48'30"N, 19°13'09"E; 294 m a.s.l., DE 84 square of the ATPOL grid).

LITERATURA

- BRÓZ E. 1990. Lista wymierających i zagrożonych gatunków roślin naczyniowych krainy świętokrzyskiej. – Rocznik Świętokrzyski 17: 97–105.
- GŁOWACKI Z., FALKOWSKI M., KRECHOWSKI J., MARCINIUK J., MARCINIUK P., NOWICKA-FALKOWSKA K. & WIERZBA M. 2003. Czerwona lista roślin naczyniowych Niziny Południowopodlaskiej. – Chrońmy Przyr. Ojcz. 59(2): 5–41.
- HEREŻNIAK J. 2002. Rezerваты przyrody ziemi cześćochowskiej. Studium przyrodniczo-historyczne. s. 300. Liga Ochrony Przyrody, Zarząd Okręgu w Cześćochowie, Cześćochowa.
- KUCHARCZYK M. & WÓCIAK J. 1995. Ginące i zagrożone gatunki roślin naczyniowych Wyżyny Lubelskiej, Roztocza, Wołyńia Zachodniego i Polesia Lubelskiego. – Ochr. Przyr. 52: 33–46.
- PIĘKOŚ-MIRKOWA H. & MIREK Z. 2003. Flora Polski. Atlas roślin chronionych. s. 584. MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 1997. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych chronionych w Polsce. s. 99. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- AGNIESZKA HENEL, *Katedra Geobotaniki i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Śląski, ul. Jagiellońska 28, PL- 40-032 Katowice, Polska*; PAWEŁ HERMAŃSKI, *ul. Wyzwolenia 4/84, PL- 42-200 Cześćochowa, Polska*; HUBERT WENDA, *ul. Kilińskiego 99, PL- 42-244 Mstów*.

Nowe stanowisko *Carex pulicaris* (Cyperaceae) we wschodniej części Wzgórz Opoczyńskich (Wyżyna Małopolska)

Carex pulicaris L. (turzyca pchła) to jeden z rzadszych gatunków turzyc w Polsce. Został on przyporządkowany do kategorii roślin zagrożonych (V) w skali kraju oraz bliskich wymarcia (CR) w Polsce Środkowej (JAKUBOWSKA-GABARA & KUCHARSKI 1999).

Jest to gatunek subatlantycki (PAWŁOWSKI 1959), który na obszarze Polski osiąga wschodnią granicę swego zasięgu. Większość stanowisk turzycy pchlej skupiona jest na